

הקמת בית הספר לפיזיותרפיה הראשון בארץ בבית החולים 'אסף הרופא'

ד"ר גאולה פארן

הרעיון להקמת בית הספר לפיזיותרפיה הראשון בארץ, הועלה לראשונה בפני משרד הבריאות בפברואר 1952, על ידי ד"ר חיים שיבא מנכ"ל משרד הבריאות דאז. היוזמה עלתה בסמוך לפרוץ מגפת הפוליו בארץ, מתוך הכרה בנחיצות הטיפול השיקומי בנפגעי המגיפה, ועל פי המלצת ארגון הבריאות העולמי.¹ כמי שהקים וניהל את בית החולים 'תל השומר', שאף שיבא לראות את בית החולים שותף בעיצוב תפיסה שיקומית חדשה שתקדם את הרפואה השיקומית בארץ, דבר שיוסיף ידע, מקצועיות ויוקרה למוסד שתחת ניהולו. בית הספר, על פי יוזמה זו, תוכנן לקום בשיתוף עם ארגון הבריאות העולמי² ויוניצי"ף.³ גורם נוסף ששותף ביוזמה היה חיל הרפואה של צה"ל, בשל היותו הגוף שבאחריותו פעל 'תל השומר' כבית חולים צבאי.⁴

שיבא העלה את הצעתו במכתב למשרד הבריאות ולד"ר ארנסט ספירא, ראש ענף אורתופדיה ב'תל השומר'.⁵ הצעתו כללה גם הקמת תכנית הכשרה משותפת לפיזיותרפיה וריפוי בעיסוק באותה מסגרת.⁶ במקביל, הגיעה אל שיבא הצעה מהפדרציה הציונית בדרום אפריקה, לסייע בהקמת בית ספר לפיזיותרפיה. ההצעה כללה תכנית לימודים מובנית, כוח הוראה וציוד.⁷ באותה תקופה הייתה השפעה חזקה של האסכולה הבריטית הנחשבת, על הפיזיותרפיה בדרום אפריקה והצעה זו נחשבה להצעה מפתח. שיבא וספירא השיבו בחיוב לתכנית, וספירא ציין שביכולתו להבטיח את השתתפותן של פיזיותרפיסטיות מוסמכות שרכשו את הכשרתן בלונדון, בצוות ההוראה.⁸ שיבא אף ניסה לתגבר את צוות ההוראה של בית הספר העתידי על ידי צירופו של ד"ר דב אלדובי, ששהה אז בארה"ב ללימודי הדוקטורט. אך אלדובי הבהיר שהוא התחייב לחזור לצבא, עם שובו לארץ.⁹

מוסד נוסף שהיה מעוניין בהקמת בית ספר לפיזיותרפיה בתחומו, היה בית החולים 'אסף הרופא'. בית חולים זה ששימש מרכז לטיפול בילדים נפגעי פוליו בשלב החריף, הפעיל תכנית לטיפול ומעקב אחר נפגעי המחלה גם בשלב הכרוני. היה זה אך טבעי שבהמשך לכך, יוקם בתחומו גם מרכז שיקום לנפגעי פוליו שיכלול בית ספר לפיזיותרפיה, וכך ישמש המקום מרכז של ידע מקצועי, תיאורטי ומעשי בתחום זה. נראה כי הגורם שהשפיע על השאיפה להקמת בית הספר הייתה תדמיתו של בית החולים. בית החולים 'אסף הרופא' סבל בשנות החמישים מתדמית ירודה. הוא נתפס כבית

¹ "הרקע להקמת בית הספר", חוברת **שנים מספרות** לרגל חמישים שנה לבית הספר לפיזיותרפיה באסף הרופא, רמלה, 2003, ארכיון פרטי של גבי חוה ליברטי, עמ' 18.

² World Health Organization, על פי זיכרון דברים מפגישה שהתקיימה במשרד הבריאות בתאריך 17.6.1952, האו"ם הציע מימון להשתלמות פיזיותרפיסטים בישראל וכן ציוד ועזרי לימוד. תיק משרד ראשי, בית ספר לפיזיותרפיה, כרך ב', ארכיון מדינת ישראל (להלן: אמ"י), ג-4290/2.

³ United Nations International Children's Fund.

⁴ מכתב מד"ר חיים שיבא אל ד"ר ארנסט ספירא ומשרד הבריאות, 13.2.1952, תיק משרד ראשי, בית ספר לפיזיותרפיה, כרך ב', אמ"י, ג-4290/2.

⁵ הערה 4.

⁶ הצעת ד"ר שיבא לפתיחת בית ספר לפיזיותרפיה, 3.2.1952, תיק משרד ראשי, בית ספר לפיזיותרפיה, כרך ב', אמ"י, ג-4290/2.

⁷ מכתב מאת מרי גורדון אל ד"ר שיבא, ללא תאריך, תיק משרד ראשי, בית ספר לפיזיותרפיה, כרך ב', אמ"י, ג-4290/2.

⁸ מכתבו של ד"ר ספירא אל ד"ר שיבא, 19.2.1952, תיק משרד ראשי, בית ספר לפיזיותרפיה, כרך ב', אמ"י, ג-4290/2.

⁹ ראיון עם ד"ר דב אלדובי, תל אביב 1.9.2008.

חולים נחות יחסית, בלתי מפותח מקצועית והמשאבים שהוקצו לפיתוחו היו זעומים. מנהל 'אסף הרופא', ד"ר אליעזר גלטנר, ראה בבית הספר לפיזיותרפיה מקור עוצמה לבית החולים שעשוי לשפר את תדמיתו. עצם העובדה שבתחומי בית החולים יפעל בית ספר לפיזיותרפיה יחייב את אנשי הצוות להקפיד על רמה מקצועית נאותה, כדי להיות ראויים להוראה ולהדרכה.¹⁰

שני המוסדות הללו, 'תל השומר' ו'אסף הרופא', התמודדו על הקמת בית הספר בתחומם. לבסוף הוחלט במשרד הבריאות להקים את בית הספר לפיזיותרפיה בבית החולים 'אסף הרופא'. מה שהכריע את הכף הייתה התנגדותם של ארגון הבריאות העולמי ויוניצ"ף שהיו שותפים בהקמת בית הספר להקמתו במסגרת בית חולים צבאי. ההתנגדות נבעה מעובדת היותם ארגונים הומאניטריים שפעלו תחת חסותו של ארגון האומות המאוחדות, אשר הקפידו לשמור על ניטראליות וקיימו את מפעליהם אך ורק למטרות אזרחיות. שיתוף פעולה עם גורם צבאי עלול היה להתפרש כחוסר ניטראליות.

התנגדות זו נאמרה במפורש על ידי נציגי הארגונים הללו למנכ"ל משרד הבריאות דאז, ד"ר שאול זימן, ולא הותירה ברירה בידי אלא להחליט על הקמת בית הספר ב'אסף הרופא'. זימן הדגיש שהחלטה היא פורמאלית בלבד ואיננה מונעת שיתוף פעולה בין המוסדות.¹¹

בדצמבר 1953 נוסד בבית החולים 'אסף הרופא' בית הספר לפיזיותרפיה הראשון בארץ,¹² כחלק מן המאמץ הלאומי להתמודד עם השלכות מגפת הפוליו, ובראשן אלפי ילדים שנותרו נכים ונזקקו לשיקום. בשנתיים הראשונות ניהלה את בית הספר ואת המחלקה לפיזיותרפיה בבית החולים 'אסף הרופא', מיס דיאנה קיד,¹³ פיזיותרפיסטית בריטית, לא יהודייה, שקיבלה את התפקיד כשליחות מקצועית-הומניטארית ותפקידה הרשמי היה: 'יועצת לפיזיותרפיה של ארגון הבריאות העולמי'.¹⁴ בית הספר הוקם ופעל על פי הדגם הבריטי שנחשב אז לדגם מוביל בעולם בהכשרת פיזיותרפיסטים. קיד המנוסה, שמילאה קודם לכן תפקידים דומים במקומות שונים בעולם, קבעה את תכני הלימוד ואת שיטת ההוראה.¹⁵ בשל מיעוט מורים מקומיים בעלי השכלה מתאימה, לימדה קיד את מרבית המקצועות בעצמה. אולם שליחותה הייתה זמנית בלבד. כעבור שנתיים, משסיימה את תפקידה בארץ, המשיכה מיס קיד למלא תפקיד דומה ביעד הומניטארי נוסף - פקיסטן.¹⁶

קיד העבירה את התפקיד לידי סנדרה אילן, פיזיותרפיסטית-מתנדבת שהגיעה לארץ בשנת 1950 מדרום אפריקה, בשליחות הפדרציה הציונית, והייתה בעלת הסמכה להוראה. במסגרת התנדבותה טיפלה בנפגעי מחלת הפוליו. קיד התרשמה מכישוריה ומתפקודה של סנדרה אילן והפקידה בידיה את ניהול בית הספר ואת המחלקה לפיזיותרפיה.¹⁷ מורה נוספת במוסד הייתה מינה הירשברג, לימים מינה בר סיני, פיזיותרפיסטית יהודייה מבריטניה שהוסמכה להוראת המקצוע והייתה בעלת ניסיון בתחום.¹⁸

¹⁰ ד"ר ב. דוידזון מנהל המרכז הרפואי, חוברת **שנים מספרות**, עמ' 5.

¹¹ מכתב מד"ר זימן, אל ד"ר ספירא, 8.10.1952, תיק משרד ראשי, בית ספר לפיזיותרפיה, כרך ב', אמ"י, ג-4290/2.

¹² השנים הראשונות, חוברת **שנים מספרות**, עמ' 19.

¹³ שולמית ורנר זוכרת את הריחוק שנהגה כלפי התלמידים אשר הקפידו לקרוא לה 'מיס קיד'.

¹⁴ מכתב מדיאנה קיד אל מנכ"ל משרד הבריאות, 2.1.1956, ארכיון פרטי של שולמית ורנר.

¹⁵ ורנר שולמית, "תמורות בחינוך", **פיזיותרפיה**, חוברת 31 במרץ 1981, עמ' 49.

¹⁶ חוברת **שנים מספרות**, עמ' 9.

¹⁷ מכתב מדיאנה קיד אל מנכ"ל משרד הבריאות, 2.1.1956, ארכיון פרטי של שולמית ורנר.

¹⁸ Werner Shulamith, "The Development of Physiotherapy in Israel", **Physiotherapy Practice**, 3.1987, pp. 1-4.

הרוב המכריע של התלמידים היה נשי. את המחזור הראשון של בית הספר לפיזיותרפיה סיימו שמונה עשר תלמידים, מתוכם שבע עשרה נשים וגבר אחד, וגם את המחזור השני סיים גבר אחד בלבד לצד שתיים עשרה נשים.¹⁹ טווח הגילאים נע בין שבע עשרה וחצי לשלושים ונדרשה השכלה קודמת של שתיים עשרה שנות לימוד.²⁰

מצוקת כוח האדם והצורך להכשיר פיזיותרפיסטים במהירות, הכתיבו את תכנית הלימודים של שני המחזורים הראשונים. התלמידים למדו בבית הספר לימודים עיוניים במשך שנתיים בלבד, בשל הצורך לצאת מוקדם ככל האפשר לעבודה בשטח. לאחר מכן יצאו לשנת עבודה מעשית במקומות שונים, שבהם היה שירות פיזיותרפי שביכולתו לספק הדרכה נאותה. בתום שנה זו חזרו התלמידים להיבחן בבחינות ההסמכה של משרד הבריאות.

החל מן המחזור השלישי, כאשר כבר הייתה רווחה מסוימת מבחינת כוח האדם המקצועי בארץ, ניתן היה להאריך ברקע התיאורטי, ותכנית הלימודים התארכה לשלוש שנות לימוד, שבתומן התקיימו בחינות ההסמכה.²¹ הלימודים היו ללא תשלום, כדי לעודד תלמידים לרכוש את המקצוע, ובסיומם, התחייבו הפיזיותרפיסטים לעבוד במשך שנה בכל מקום בו יידרשו.²² כך ניתן היה לקיים שירותי פיזיותרפיה גם בישובים מרוחקים ובבתי חולים שלא ניתנו בהם שירותי פיזיותרפיה עד אז.

סנדרה אילן

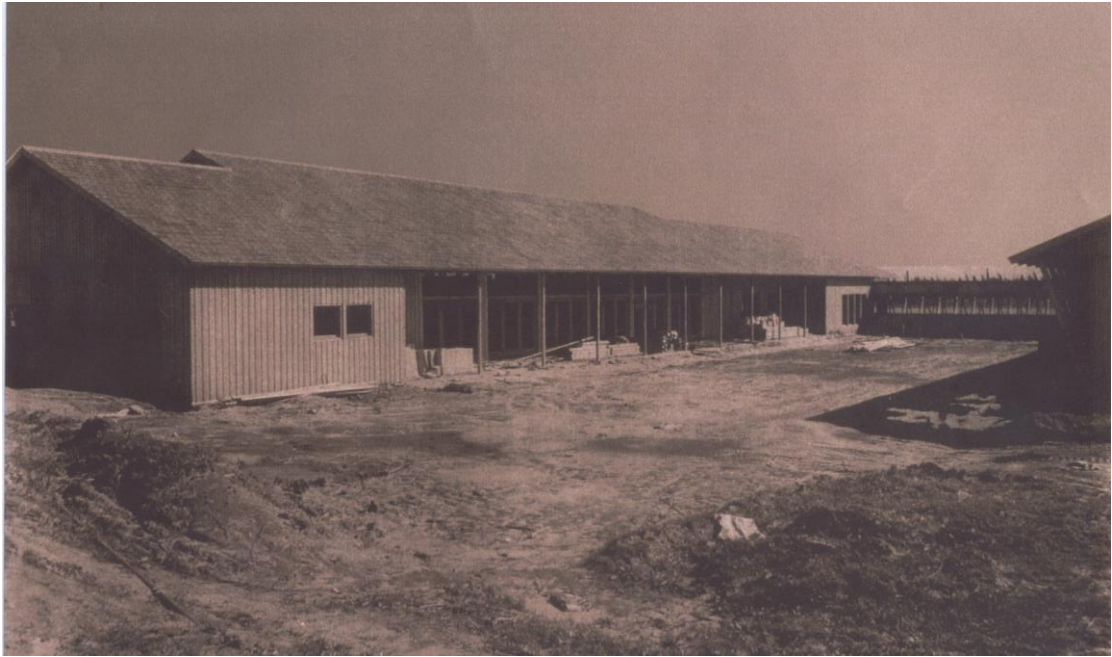
מיס דיאנה קיד

¹⁹ רשימת הבוגרים, חוברת **שנים מספרות**, עמ' 56.

²⁰ דרישות קבלה לבית הספר לפיזיותרפיה, תיק משרד ראשי, בית ספר לפיזיותרפיה, כרך ב', אמ"י, ג-4290/2.

²¹ השנים הראשונות, חוברת **שנים מספרות**, עמ' 19.

²² ראיון עם גבי שולמית ורנר, קריית אונו, 10.1.2012.

בית הספר לפיזיותרפיה באסף הרופא 1953